

Munca profesorului cu sine însuși în predarea online

Jurnal de pandemie

DOI: 10.46522/S.2022.01.7

Cătălina-Elena MIHĂILĂ PhD

University of Arts, Târgu-Mureș

mihaila_catalina2000@yahoo.com

Abstract: The Teacher's Work with Himself in Online Teaching

By radiographing the pandemic period and, implicitly, teaching online, we can categorize them as a combination of lessons, challenges and "inner struggles." In other words, we can discuss this as a period of adaptation, change and adaptation to change, exit from the comfort zone and, last but not least, reinvention. The work of the teacher himself does not accidentally refer to a masterpiece in the training and education of any dramatic artist. The teacher can be seen as both a director and an actor. This "work" brings into question the continuous work of the teacher with himself, a work of knowledge, re-education and invention of his own instruments both internal and external. This remote or online teaching required a different kind of communication, a "pseudo-communication". From this point of view, we can note the importance of directing and organizing the teacher's own inner laboratory so that he succeeds in arousing the inner universes of the student. Moreover, we can discuss the reinvention of both the teacher and the educational forms and means.

Key words: *effective communication; automatic thoughts; introspection.*

Asemănarea dintre titlul lucrării de față cu una dintre operele de căpătâi în formarea și perfecționarea artistului dramatic¹ nu este una întâmplătoare. În primul rând, a privi profesorul ca pe un actor nu mai este o noutate. Însă a compara sau a împrumuta concepte și antrenamente specifice pregătirii actorului poate reprezenta o altfel de abordare în modul profesorului de a comunica și a se dezvolta. Mai mult decât atât, cunoașterea, gestionarea și reeducarea laboratorului lăuntric întâlnit în cazul artistului pot determina beneficii în obținerea unei comunicării autentice și, nu în ultimul rând, eficiente.

Perioada în care cursurile s-au desfășurat în mediul online a adus o serie generoasă de schimbări atât în mijloacele de comunicare, cât și în modul de interacțiune, reprezentând pentru unii involuție și prilejul dezvoltării unor noi blocaje, iar pentru alții o întoarcere spre Sine, cunoaștere și dezvoltare personală.

Pe de altă parte, radiografiind perioada pandemiei și, implicit, predarea în mediul online putem să le catalogăm ca un cumul de lecții, provocări și „lupte interioare.“

¹ Konstantin Stanislavski, *Munca actorului cu sine însuși*

Altfel spus, putem discuta despre aceasta ca o perioadă de adaptare, schimbare și adaptare la schimbare, ieșire din zona de confort și, nu în ultimul rând, reinventare.

Predatul acesta de la distanță sau online a impus o *altfel* de comunicare, o „pseudo-comunicare“, atât pentru că a privat emițătorul de anumite elemente de exprimare, cât și prin lipsa unei comunicări vii, față în față, de cele mai multe ori ecranul care practic făcea posibilă interacțiunea putea fi percepută ca un zid, ca un obstacol.

Precizam mai sus ideea de reinventare care s-a manifestat în primul rând în găsierea unor noi forme de antrenament și de verificare, mai ales în cazul disciplinelor practice. Mai mult decât atât, momentele artistice au fost regândite astfel încât scopul creației să fie același ca în cazul întâlnirii fizice dintre emițător și receptor, însă a fost necesară accesarea unor unelte ale actualei tehnologii. Astfel momente precum monologuri sau recitaluri de poezie au fost însoțite de imagini și au căpătat un aer cinematografic, viitorul artist dramatic fiind invitat să își cunoască și să își adapteze și mai bine calitățile vocale. Din această perspectivă, creativitatea a fost pusă la încercare atât în cazul studentului, cât și a îndrumătorului. Tot în ideea aceasta de apelare a mijloacelor tehnologiei, în ceea ce privește, de exemplu, antrenamentul perfecționării vorbirii scenice, fie înregistrările vocale sau filmările realizate atât ca formă de repetiție sau mod de verificare, au avut un rol important pentru student în ceea ce privește conștientizarea propriilor defecte sau stridențe, lucru care în planul obișnuit necesită o perioadă de timp mult mai îndelungată. Chiar dacă actorul evită sau ezită să se asculte sau să se privească, aceste materiale video sau audio realizate pentru diferite discipline l-a pus față în față cu „realitatea“ din acel moment. Pe de altă parte, studentul a avut și posibilitatea „de a trage mai multe duble“ (ceea ce într-un examen fizic este exclus), astfel autodepășindu-se și perfecționându-se sau blocându-se și având nevoie de un ochi dinafară pentru a se putea decide.

Un aspect important, aș putea spune chiar esențial, al acestei perioade de predat și interacțiune la distanță l-a reprezentat descoperirea comunicării eficiente prin lipsa, de fapt, a acesteia. Cu alte cuvinte, am fost invitată să deslușesc secretele comunicării prin privirea de aceasta nu în totalitate, ci într-o formă parțială departe de cea în stare pură.

Fiind un profesor la început de drum, în momentul în care consideram că am reușit să îmi creez propria metodă și un mod corespunzător de lucru în ceea ce privește disciplinele aflate în atenție a apărut această nouă abordare. O primă lecție a fi aceea de a nu crea din fiecare problemă un nou blocaj sau o nouă frustrare, ci un prilej de a găsi soluții. Chiar și ghidată de această primă revelație, nu îmi doream ca întâlnirile online să fie doar bifate și încercam să lucrez ca și cum aș fi fost în clasă. Lucrul acesta s-a întâmplat destul de rar, iar energia și motivația la nivel de grup era una scăzută. După o astfel de întâlnire am rămas un timp privind în gol. Acela a fost momentul în care cred că am înțeles una dintre principalele esențe impetuos necesare predatului după care mă ghidez și astăzi: studenții sunt „oglinzi“ noastră, a profesorului. Astfel, am început să îmi reamintesc că scopul meu este același chiar și în contextul dat, iar acele lecții nu vor putea fi repetate. Tot atunci, am descoperit că stresul are și o componentă, dacă putem spune pozitivă, *eustres* care, de fapt,

ne pune în mișcare și ne stârnește motivația. Din acel moment lucrurile s-au schimbat, am înțeles și faptul că prin, mai mult sau mai puțin, aceleași frământări, gânduri, anxietăți, frici trec și cei din fața mea și am început să lucrez mai mult individual și mi-am propus să fiu alături de ei în primul rând din punct de vedere uman.

Această perioadă a coincis deloc întâmplător cu perioada mea de documentare pentru teza de doctorat. În dorința de a elucidă misterele vorbirii scenice, nu am putut să nu fiu atrasă de procesul complex al comunicării, încercând să înțeleg ce anume se petrece în subteranul gândirii artistului dramatic atunci când performează. Fiind interesată de a înțelege de unde provine acea supra-codare, adică acea comunicare în care se transmite mai mult decât actorul își propune, am găsit în căutările mele conceptul de gând automat sau parazită. Aceste gânduri de tipul Nu știu, Nu pot, Nu am încredere în mine, Oare ce v-a spune?, De ce oare mă privește așa? etc. au un rol destul de însemnat și în ceea ce privește comunicarea dintre profesor și student deoarece prin instrumentele nonverbale și, mai mult decât atât, prin ponderea uriașă pe care o au în fața elementului verbal reușesc să distorsioneze mesajul și, totodată, să debusoleze receptorul. De asemenea, prezența și importanța pe care o dăm acestora trebuie pusă față în față cu următoarea afirmație care îi aparține neurologului și psihiatruului dr. Constantin Duncan: „minte nu face diferență între imaginație și realitate.“ (Dulcan și Blasius 2017) Aici putem considera că apare ideea aceasta a muncii profesorului cu sine însuși nu doar la nivel exterior, la nivel de formă, cunoscând anumite secrete în ceea ce privește „controlul“ în procesul de comunicare, ci, mai degrabă, unul la nivel de laborator lăuntric. Altfel spus, discutăm despre o armonizare a elementelor de expresie atât de necesară pentru că oricât de mult ne-am baza pe comunicarea verbală, ea nu poate exista în absența celorlalte instrumente:

Trebuie așadar, vocii să-i urmeze Gestul, dar trebuie să iasă și să fie unite la vreme, și Gestul să asculte de Voce, ca nimic de prisos să nu existe; de aceea Cesar Augustus îl îndeamnă pe Tiberius ca vorbind să folosească nu atât gura, cât mâinile; nu trebuie însă mâinile să stea în trândăvie, ci să fie folosite într-atât, cât să poată sluji ca să tălmăcească ideile, și ca să facă întru totul adevărat ca să tălmăcească ideile, și ca să facă întru totul adevărat ceea ce exprimă Vocea; și dacă și Chilon zicea că în vorbire nu trebuie să se întrebuițeze mâinile, fiind asta un lucru de prostănac, să-i fie înțeleasă spusa bine; el vorbește de cumpănire, adică, să nu se miște prea mult.

Perruci 1982, 96

Chiar dacă în comunicarea interpersonală uzuală se poate constata o separare în decodare a elementelor care produc neînțelegeri sau se rezumă la valorizarea mesajului verbal în detrimentul celorlalte componente, în cazul actorului și, fără doar și poate, și a dascălului se observă o problemă acută în gestionarea gestului, întrebarea „ce să fac cu mâinile?“ fiind una frecventă și cu istoric.

În acest context, am căutat să descifrez disfuncționalitățile apărute în procesul de validare, echilibrare și armonizare a elementelor expresive de reprezentare care însoțesc

cuvântul. Această incursiune nu propune o îndepărtare de la cuvânt și rostirea sau rostuirea lui. În planul scenic, precum și în cel al procesului de comunicare întâlnit la catedră, un gest, o privire, o expresie facială, o lipsă de atenție de moment asupra posturii sau un derapaj vocal poate dăruia un cuvânt care nu este, atenție, doar pronunțat, ci vine ca o necesitate de manifestare a laboratorului interior de creație. Astfel, în ideea eliminării sau ameliorării ipostazelor nonverbale care alterează decodarea, deusolează receptorul sau conduc pierderea atenției, vom încerca să deslușim conceptul de paternitate al codării și de unitate al decodării. Mai mult decât atât, ne interesează gestionarea interiorizării care conduce mijloacele de expresie și contextul în care aceasta a transmite semne sau semnale care sunt extra celor codate.

Comunicarea verbală se bazează pe transmiterea unor semne și semnale atât prin în-suși cuvântul, cât și prin sunetele prin care se formează. Conceptul de *semn* „are asociat un concept referitor la realitatea exterioară. Sunetele ce se aud când cineva pronunță cuvântul «promisiune» (sau literele așternute pe hârtie) semnifică o obligație morală asumată.” (Chelcea și Chelcea, 2008, 30) În ceea ce privește componenta nonverbală, ea poate fi definită ca fiind “interacțiunea umană bazată pe transmiterea de semnale prin prezența fizică si/sau prin comportamentele indivizilor într-o situație socio-culturală determinată.” (Ibidem) Astfel, adaptarea elementelor nonverbale la o anumită situație și a comportamentului corespunzător personajului, respectiv profesorului reprezintă un reper în alegerea și manifestarea acestora.

În altă ordine de idei, în cazul comunicării verbale și a cuvântului memorat, intenția reprezintă un reper în definirea formei rostite a acestuia. În continuarea acestei idei, literatura de specialitate consemnează că „Înainte de a formula întrebarea «Ce spun?» sau «Cum spun?», un bun comunicator trebuie să se concentreze pe scop.” (Stănciungelu, Tudor și Tran 2014, 245)

Din altă perspectivă, în contextul în care definește comunicarea prin ideea de teatru, sociologul american, Erving Goffman propune două tipuri de abordări ale expresiei:

Expresivitatea individului (și ca atare, capacitatea sa de a crea impresii) pare să implice două tipuri de activitate semiotică radical diferită: expresia pe care *o dă* și expresia pe care *o transmite*. Prima se bazează pe simboluri verbale sau pe substitute ale acestora, folosite în mod declarat și exclusiv cu scopul de a transmite informația pe care el și ceilalți o etalează convențional acestor simboluri. Aceasta este comunicarea în sens tradițional și limitat. A doua activitate implică o gamă largă în acțiuni, pe care ceilalți le pot percepe ca simptomatice pentru actor, presupunerea lor fiind că acțiunea respectivă a fost efectuată pentru alte motive decât informațiile transmise astfel.

Goffman 2003, 48

Prin prisma acestei perspective, putem discuta despre ceea ce se *dă* atunci când vorbim de cuvânt și de partea prin care se *transmit* elementele nonverbale. Astfel, prin ceea ce se transmite se poate discuta de comunicarea neintenționată. În contextul în care considerăm acest tip de comunicare neintenționată ca fiind semnalată prin partea nonverbală

trebuie să ne întoarcem la aceea unică coordonare. Mai mult decât atât, Goffman discută despre apariția impresiei în contextul asemănător actorului. „Astfel, când un individ se prezintă în fața altora, va fi de obicei motivat să-și mobilizeze activitatea sa astfel încât să le transmită impresia pe care este interesat să o transmită.“ (Goffman 2003, 32)

Dintr-o altă perspectivă, atenția cu privire la laboratorul lăuntric de codificare se îndreaptă către ideea de *control conștient*:

Precizăm deosebirea dintre semnal și indiciu. Ambele au calitatea de a informa și, după cum ne-o demonstrează studiul comunicării nonverbale, adeseori, aflăm mai multe lucruri de la și despre interlocutorul nostru prin indiciile ce scapă controlului conștient al emițătorului decât din semnalele pe care acesta le transmite cu bună știință.

Ivan 2009, 29

Bazându-ne tot pe mecanismul propus de relația cauză-efect, ne vom îndrepta atenția asupra acestei stări reale sau de moment al actorului. Proveniența ei poate fi descoperită pe principiul asumării lăuntrice, parcurgând drumul invers: „simțim emoții pentru că gândim“. (Lelord, Andre, 2003, 335) Astfel, se identifică un gând care generează stare care se transmite prin nonverbal.

„Simțul comun ne spune că emoțiile tulbură gândirea și ne îndeamnă să înlăturăm emoția pentru a gândi limpede.“ (Chelcea 2020, 24) Ideea această de *limpede* poate îndrepta atenția spre o consecință de ordin interior, de această dată a contaminării gândului viu. Astfel, se poate nota, o combinație a emoțiilor transmise prin prezența unui gând perturbator în pofida celui necesar exprimării scenice prin dubla codare sub incidența gândurilor.

Atunci când discutăm despre laboratorul lăuntric de creație putem considera că facem apel, de fapt, la limbajul intern definit în perspectivă psihologică ca fiind, „*un fel de vorbire internă, ascunsă, asonoră* («voce lăuntrică», «monolog interior»)“ (Buzdugan 2007, 72).

Concluzionând toate aceste precizări legate de cunoașterea și munca profesorului cu sine însuși la un nivel lăuntric, se poate discuta despre o așa-numită starea necesară sau corespondență vorbitului în public:

Acțiunea pare să fie consecința unui sentiment, dar, în realitate, acțiunea este simultană cu sentimentul; prin repetarea acțiunii, aflate sub controlul direct al voinței, putem să controlăm indirect acest sentiment.

Astfel, în drumul suveran pe care pornim de bunăvoie, cel al entuziamului, atunci când entuziasmul spontan ne părăsește trebuie să-l reținem, să acționăm și să vorbim ca și cum ar continua să existe. Dacă un asemenea comportament nu vă face să vă simțiți mai entuziaști, atunci nimic nu va reuși.

Deci, pentru a căpăta curaj, purtați-vă ca și cum ați fi deja curajos, cu o voință de fier, și cu o voință de fier, și cu siguranță curajul va înlocui teama.“

Carnegie, 2007, 15.

BIBLIOGRAFIE

- BUZDUGAN, TIBERIU, 2007. *Psihologia pe înțelesul tuturor*. București: Didactică și Pedagogică.
- CARNAGIE, DALE, 2007. *Cum să vorbim în public*. București: Curtea Veche Publishing.
- CHELCEA SEPTIMIU, IVAN, LOREDANA, CHELCEA ADINA, 2008. *Comunicarea nonverbală: gesturile și postura. Cuvintele nu sunt de ajuns*. București: Comunicarea. Ro.
- CHELCEA, SEPTIMIU, 2020. *Emoțiile sociale: despre rușine, vinovăție, regret și dezamăgire*. București: Tritonic.
- DULCAN, Constantin, BLASIUS, Mirela Vasadi, 2017 *Dr. Dumitru C-tin Dulcan - Creierul si Emoțiile*. Online. 12 January 2017. [Accesat 14 Octombrie 2023]. Available from: https://www.youtube.com/watch?v=d6gFHgzfo_w
- GOFFMAN, ERVING, 2003. *Viața cotidiană*. București: Comunicare.ro.
- IVAN, LOREDANA, 2009. *Cele mai importante 20 de secunde în comunicarea nonverbală*. București: Tritonic.
- LELORD, FRANCOIS, ANDRE, CHRISTOPHE, 2003. *Cum să ne exprimăm emoțiile*. București: Trei.
- PERRUCI, ANDREA, 1982. *Despre arta reprezentăției dinainte gândite și despre improvizație*. București: Meridiane.
- STĂNCIUNGELU, IRINA, TUDOR, RALUCA, TRAN, ADRIANA, 2014. *Teoria comunicării*. București: Tritonic.